

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

Tilsynsrapport

Elevenes psykososiale miljø

Sandnes kommune – Figgjo skole

Dato: 16.06.17

Innhold

1. Innledning.....	3
1.1 Opplæringsloven § 13-10 om forsvarlig system og § 9a-4 om internkontroll.....	3
1.2 Kommunens ansvar.....	3
1.3 Formålet med tilsynet.....	4
2. Om gjennomføringen av tilsynet.....	4
2.1 Gangen i tilsynet.....	4
3. Elevens psykososiale miljø: Forebyggende arbeid, individuelt rettet arbeid og forvaltning .	5
3.1 Dokumentasjon og vurdering	5
4. Elevens psykososiale miljø: Medvirkning og informasjon	10
4.1 Dokumentasjon og vurdering	10
5. Elevens psykososiale miljø: Skolens evaluering av det samlede arbeidet	11
5.1 Dokumentasjon og vurdering	11
6. Frist for retting av brudd på regelverket.....	12
Vedlegg 1: Intervjuer og innsendt dokumentasjon	15
Vedlegg 2: Rettslige krav	16

1. Innledning

Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler, jf. opplæringsloven § 14-1 første ledd og kommuneloven kap. 10 A. Fylkesmannens tilsyn på opplæringsområdet er lovlighetstilsyn, jf. kommuneloven § 60 b. Fylkesmannens tilsyn med offentlige skoler er myndighetsutøvelse og skjer i samsvar med forvaltningsrettens regler for dette.

Fylkesmannen åpnet 20.01.17 tilsyn ved Figgjo skole i Sandnes kommune. Tilsynet handler om elevenes psykososiale miljø, og består av tre områder for tilsyn:

- forebyggende arbeid, individuelt rettet arbeid og forvaltning
- medvirkning og informasjon
- skolens evaluering av det samlede arbeidet

Kommunen har det overordnede ansvaret for at kravene i opplæringsloven blir overholdt, jf. opplæringsloven § 13-10 første ledd. Sandnes kommune er derfor adressat for tilsynsrapporten.

I de tilfeller Fylkesmannen konkluderer med at et rettslig krav ikke er oppfylt, betegnes dette som brudd på regelverket, uavhengig av om det er opplæringsloven eller forskrifter fastsatt i medhold av denne, som er brutt.

Tilsynet har avdekket brudd på regelverket. Denne foreløpige tilsynsrapporten ga forhåndsvarsel om at Fylkesmannen kan vedta å pålegge Sandnes kommune retting av bruddene på regelverket, jf. forvaltningsloven § 16. I denne endelige tilsynsrapporten får kommunen rimelig frist til å rette brudd på regelverket før vi eventuelt vedtar pålegg om retting.

Sandnes kommune hadde rett til å kommentere den foreløpige tilsynsrapporten, jf. forvaltningsloven § 16. Frist for tilbakemeldinger var 26.05.17. Kommunen hadde merknad til pålegg 1 e i den foreløpige tilsynsrapporten. Dette er kommentert nedenfor.

1.1 Opplæringsloven § 13-10 om forsvarlig system og § 9a-4 om internkontroll

Det er ikke ført særskilt tilsyn med opplæringsloven § 13-10 andre ledd i dette tilsynet. Opplæringsloven § 13-10 andre ledd er en overordnet regel som pålegger skoleeier å ha et forsvarlig system for oppfølging av alle lovkrav. I dette tilsynet er det internkontrollen ved den enkelte skole som gjelder elevenes psykososiale miljø som er kontrollert. Kravet til internkontroll i forbindelse med dette området er særskilt regulert i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd.

1.2 Kommunens ansvar

Det er ledelsen på den enkelte skole som ansvaret for den daglige gjennomføringen og etterlevelsen av de kontrollerte reglene. Likevel er det kommunen som skoleeier som må sørge for at skoleledelsen ved hver enkelt skole oppfyller kravene og pliktene i loven, og at de tilbyr de tjenester og aktiviteter som loven omhandler.

Oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø skjer på skolen. Skoleledelsen og de ansatte må i det daglige arbeide for et godt skolemiljø. Kommunen som skoleeier er likevel øverste ansvarlig for at pliktene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at selv om det i tilsynet har vært undersøkt handlinger som skjer på skolen, er det likevel kommunen som er ansvarlig for oppfyllelse av elevenes rettigheter.

1.3 Formålet med tilsynet

Det overordnede målet med tilsynet er å medvirke til en styrking av arbeidet med det psykososiale miljøet, og av skolenes evne til å forebygge og håndtere krenkende atferd i skolen. Gjennom å undersøke skolenes praksis vil eventuelle brudd på regelverket avdekkes. Fylkesmannen vil gjennom pålegg kreve at eventuelle brudd på regelverket blir rettet.

Et godt skolemiljø er en viktig innsatsfaktor for en god skole, og for realisering av formålsparagrafen i opplæringsloven § 1-1. Mangler ved skolemiljøet kan føre til mistriivsel blant elevene, og det vil kunne ha direkte betydning for læringsutbyttet.

Det psykososiale miljøet handler om mellommenneskelige forhold. Et godt psykososialt miljø er grunnleggende for at den enkelte elev skal kunne utvikle seg positivt. Skolen er en av de mest sentrale arenaer i barn og ungdommers liv. Skolen er stedet for læring og utvikling, men uten en grunnleggende følelse av trygghet, tilhørighet og inkludering, vil ikke læring få det riktige fokus.

Tilsynet skal være med på å sikre at skoleeiere og skoleledere

- driver et aktivt og forebyggende arbeid slik at elevene har et godt psykososialt miljø
- sørger for at de tilsatte på en tilfredsstillende måte håndterer krenkende ord og atferd som de får kunnskap eller mistanke om
- sørger for at elever, foreldre, råd og utvalg blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet

2. Om gjennomføringen av tilsynet

Tilsynet ble åpnet gjennom brev datert 20.01.17. Sandnes kommune er blitt pålagt å legge fram dokumentasjon for Fylkesmannen med hjemmel i kommuneloven § 60c.

Fylkesmannens vurderinger og konklusjoner er basert på skriftlig dokumentasjon og opplysninger fra intervju. Dokumentasjonen som er sendt inn, er hovedsakelig valgt ut for å underbygge svarene rektor og lærere har gitt i egenvurderingene i Reflex. Formålet med egenvurdering er blant annet å sette i gang endringsprosesser på skolen og hos skoleeier på de områdene egenvurderingen konkluderer med manglende regelverksetterlevelse. Egenvurderingen er slik også ment å ha en kompetansehevende funksjon.

Når egenvurderingsskjema etter dette blir omtalt i tilsynsrapporten, bruker Fylkesmannen kortformen EVS.

Innholdet i EVS er knyttet til temaene for tilsynet. Rektor og lærere har svart «ja» eller «nei» på spørsmålene som blir stilt i EVS. Svarene måtte underbygges med skriftlig dokumentasjon. Dokumentene det ble vist til i EVS, og annen dokumentasjon Fylkesmannen bad om, utgjør dokumentasjonen Fylkesmannen har vurdert i tilsynet.

Fylkesmannen presiserer at tilsynsrapporten ikke gir en helhetsvurdering av skoleeier og skolen. Rapporten omhandler kun resultater fra tilsynet som er gjennomført på det temaet som er valgt for tilsynet

2.1 Gangen i tilsynet

20.01.17: Varsel om tilsyn

17.02.17: Frist for egenvurdering i Reflex, og innsending av dokumentasjon

07.03.17: Veiledningsmøte/åpningsmøte på Figgjo skole
14.03.17: Intervjuer på Figgjo skole
08.05.17: Foreløpig tilsynsrapport og varsel om pålegg
10.05.17: Sluttmøte på Figgjo skole
26.05.17: Frist for å gi merknader til foreløpig tilsynsrapport og varsel om pålegg
16.06.17: Endelig tilsynsrapport
17.11.17: Frist for retting av brudd på regelverket

3. Elevens psykososiale miljø: Forebyggende arbeid, individuelt rettet arbeid og forvaltning

3.1 Dokumentasjon og vurdering

Forebyggende arbeid

Av de rettslige kravene går det fram at skolen må arbeide systematisk for å fremme elevenes psykososiale miljø. Dette innebærer at skoleledelsen må sikre¹ at skolen har kjennskap til hvordan elevene generelt opplever det psykososiale miljøet.

Figgjo skole har lagt fram *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* for tilsynet. Av denne planen går det fram at *Skolen gjennomfører en anonym spørreundersøkelse blant elevene hvert år*. Høsten 2016 ble Elevundersøkelsen gjennomført på 5.-7. trinn på skolen. På 7. trinn viste indikatoren en verdi på 1,2 på spørsmålet *blir mobbet av andre elever på skolen*. Det tilsvarende tallet nasjonalt er 1,3. Det er ingen elever som har svart at de blir mobbet av andre elever på skolen 2-3 ganger i måneden eller oftere, mens tallet nasjonalt er 5,5%. Av intervju gikk det fram at foreldreundersøkelsen blir gjennomført for alle elevene på skolen. Fylkesmannens vurdering er at skolens ledelse i tilstrekkelig grad sikrer at skolen har kjennskap til hvordan elevene generelt opplever det psykososiale miljøet.

Skolens ledelse skal også sikre at skolen har kjennskap til hvordan den enkelte elev opplever det psykososiale miljøet. Av *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* går det fram at mobbing skal være tema i alle faste elevsamtaler og konferansetimer med elever og foresatte. Skolen viser til at et skjema som kalles *sosiale ferdigheter* skal brukes i forbindelse med elevsamtalene. Fylkesmannens vurdering er imidlertid at sosiale ferdigheter som kartlegges gjennom dette skjemaet ikke i tilstrekkelig grad fanger opp elevens trivsel og opplevelse av psykososialt miljø på skolen.

Av *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* fremgår det at vakt og tilsynsordninger skal gjennomføres på en systematisk måte, og gjennom intervju kom det fram at skolen legger stor vekt på informasjon som kommer frem som følge av de ansattes observasjoner. Fylkesmannen er ikke gjort kjent med at det er rutiner utover det som står i *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* for å skaffe seg kunnskap om den enkelte elevs opplevelse av skolemiljøet.

Fylkesmannens vurdering er at skolens ledelse ikke i tilstrekkelig grad sikrer at skolen har kjennskap til hvordan den enkelte elev spesielt opplever det psykososiale miljøet.

¹ Å sikre innebærer at skoleledelsen må gi føringer, og følge opp føringene.

Av de rettslige kravene går det fram at skolen må fastsette konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet. De konkrete målene må fastsettes med bakgrunn i blant annet kartleggingen av elevenes psykososiale miljø.

I *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* er skolens hovedmål at *Alle elever skal oppleve et trygt og godt arbeidsmiljø fritt for mobbing på skolen*. Skolens ledelse sier selv at skolen har nulltoleranse for mobbing og antisosial atferd. Målet er med andre ord en mobbefri skole med fokus på trivsel og læring. Vi har ikke satt en konkret grense for hvor mye mobbing vi kan ha/kan tolerere. En mobbeepisode er en for mye!

Indeksen fra Elevundersøkelsen (tabell 1) viser at elevene på 7.trinn på Figgjo skole i to av de siste fire årene har oppgitt at de blir *Mobbet av andre elever på skolen* i større grad enn landsgjennomsnittet. Forrige skoleår var likt landsgjennomsnittet, mens inneværende var bedre. Når det gjelder tallene som fremkommer i tabell 2 er to av fire år unntatt offentlighet fordi det er en, to eller tre elever som har svart positivt. Tallene inneværende skoleår viser at ingen elever som har svart bekreftende på spørsmålet, mens i skoleåret 14/15 var tallet for Figgjo langt dårlige enn landsgjennomsnittet. Trenden for tallene som fremkommer i både tabell 1 og 2 er med andre ord positiv for Figgjo skole.

Tabell 1: Mobbet av andre elever på skolen (7.trinn)		
	Nasjonalt	Figgjo skole
2013/2014	1,3	1,4
2014/2015	1,2	1,5
2015/2016	1,2	1,2
2016/2017 ²	1,3	1,2

Tabell 2: Andel elever som har blitt mobbet av andre elever på skolen 2-3 ganger i måneden eller oftere (prosent) (7.trinn)		
	Nasjonalt	Figgjo skole
2013/2014	5,4	* ³
2014/2015	4,8	9,5
2015/2016	4,5	* ⁴
2016/2017 ⁵	5,5	0,0

Gjennom intervju kom det frem at tallene stort sett ble gjennomgått på hvert enkelt trinn, men ikke nødvendigvis samlet. Fylkesmannen fikk ikke kjennskap til at det ble satt noen konkrete mål, hverken samlet sett eller på trinnet. Fylkesmannens vurdering er at skolen ikke setter seg konkrete mål i arbeidet med å oppnå et godt psykososialt miljø for elevene.

Et systematisk arbeid for å fremme elevenes psykososiale miljø innebærer at skoleledelsen må sikre at det blir satt i verk generelle forebyggende tiltak basert på kjennskapen til hvordan elevene opplever det psykososiale miljøet. Selv om Figgjo skole ikke setter seg konkrete mål i

² Brudd i tidsrekke. Tallene er ikke direkte sammenlignbare med tidligere år.

³ Tall unntatt offentlighet.

⁴ Tall unntatt offentlighet.

⁵ Brudd i tidsrekke. Tallene er ikke direkte sammenlignbare med tidligere år.

arbeidet med å oppnå et godt psykososialt miljø for elevene, går det fram av innsendt dokumentasjon og intervju at generelle forebyggende tiltak er en del av skolens daglige arbeid med elevenes psykososiale miljø. Dette er mer eller mindre faste aktiviteter som er på skolens årshjul over aktiviteter som bærer preg av å være skolens program fremfor å være målrettede tiltak for å bedre det psykososiale miljøet. I intervju kommer det fram at skolen ikke har årlige evalueringer av dette arbeidet. I punkt 3.11 i *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* omtales det skolen kaller *Crewet*, som er et tiltak for å hjelpe elever som har utviklet eller er i ferd med å utvikle atferdsvansker. I den grad det bedrer det psykososiale miljøet ved skolen fremstår det som et målrettet tiltak. Fylkesmannens vurdering er at skoleledelsen i tilstrekkelig grad sikrer at det blir satt i verk generelle forebyggende tiltak basert på kjennskapen til hvordan elevene opplever det psykososiale miljøet.

Det er også et krav til systematisk arbeid med elevenes psykososiale miljø at skolen har en felles forståelse av hva som er krenkende ord og handlinger, og at skolen har inkludert mobbing, vold, diskriminering, rasisme og enkeltstående hendelser i denne forståelsen. Intervju viser at personalet har en noenlunde lik oppfatning av hva som er krenkende og uakseptabel atferd. Det pekes på at rektor er tett på alle saker, og med det bidrar til en relativt lik praksis. *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* er derimot nokså ensidig rettet mot mobbing, og tar ikke for seg krenkende ord og handlinger utover det. Imidlertid kommer det fram i intervju at forståelsen blant personalet inkluderer mer enn mobbing mht. hva som skal ligge til grunn for praktisering av opplæringslovens kapittel 9a. Et problem i seg selv er begrepsbruken i planen. Hva ligger i begrepet antisosial atferd? Begrepet blir ikke definert og det forekommer kun i tittelen. I intervju fremkommer det at skolen bruker begrepet antisosial for å favne videre enn mobbing, og også inkludere krenkinger. Imidlertid er det slik at begrepet krenking ikke nevnes i planen, mens mobbing brukes over 50 ganger. Fylkesmannen mener at handlingsplanen er for snever i begrepsbruken, og det medfører at selv om personalet i praksis har en riktig begrepsbruk og noenlunde felles oppfatning av hva som er krenkende atferd, er vurderingen at skolen samlet sett ikke har en felles forståelse av hva som er krenkende ord og handlinger.

Skolens ledelse skal også sikre at elevene blir gjort kjent med hva som er krenkende ord og handlinger. Av *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* fremgår det at resultat fra elevundersøkelsen skal tas opp, blant annet i elevrådet, men intervjuene bekrefter at dette ikke forekommer. Det er heller ikke rutiner for elevrådets arbeid. Videre viser intervju at ordensreglementet i praksis formidles til elevene, men det er ikke en rutine som sikrer at dette gjøres regelmessig. Dette innebærer at rektor ikke sikrer at elevene i tilstrekkelig grad blir gjort kjent med hva som er krenkende ord og handlinger.

Individuelt rettet arbeid

§ 9a-3 andre ledd beskriver den handlingsplikten de ansatte på skolen har hvis de får kunnskap eller mistanke om at elever blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Fylkesmannen skal både kontrollere om skoleledelsen sikrer at de ansatte er kjent med sine plikter og om de faktisk undersøker, griper inn og varsler skoleledelsen.

Fylkesmannen skrev i den foreløpige tilsynsrapporten dette:

Handlingsplanen mot mobbing og antisosial atferd og skrevet *Saksgangen ved mistanke/melding om mobbing* har prosedyrer for ansattes handlemåte i slike saker. Planen har ut fra overskriftene både rutiner ved *mistanke/melding om mobbing*, ved *avdekking av mobbing* og prosedyrer når *mobbing er meldt eller avdekket*. Selv om planen har rutiner for

vakt og tilsynsordninger, mangler det rutine for hva den ansatte skal gjøre i situasjonen (dvs. undersøke og om nødvendig gripe inn), og hvem som skal varsles når en ansatt observerer eller får mistanke om at en elev blir krenket.

På grunnlag av intervjuene går det fram at ansatte er kjent med sin plikt til å undersøke og gripe inn, og dette blir også gjort i praksis. Intervju viser også at det i praksis er kontaktlærer som blir varslet om krenkende handlinger, selv om dette ikke er nedfelt i en skriftlig prosedyre. Det går også fram at det er lav terskel for å varsle og involvere rektor.

Etter Fylkesmannens vurdering viser dette at ledelsen ved Figgjo skole ikke sikrer at de ansatte undersøker, griper inn og varsler ledelsen dersom de får mistanke eller kjennskap til at elever blir utsatt for krenkende atferd, fordi det mangler tilfredsstillende rutiner for dette. Fylkesmannen mener likevel at ansatte i praksis gjør dette, selv om rutinene altså ikke er nedfelt skriftlig.

Sandnes kommune er uenig med Fylkesmannen på dette punkt. Kommunen skriver følgende:

Sandnes kommune stiller spørsmål ved om Fylkesmannen kan si at en skole ikke sikrer dette når det kommer tydelig fram at dette sikres i praksis. Kommunen kan se at det er en fordel at rutiner skriftliggjøres, men kan ikke se at det er nødvendig med et pålegg på noe som sikres i praksis.

Videre skriver kommunen at den oppfattet Fylkesmannen slik at det forventes at alle rutiner skal være skriftlige, noe kommunen mener ikke er i samsvar med kravet i opplæringsloven.

Fylkesmannen har følgende kommentar til det kommunen skriver:

Fylkesmannen ser at formuleringen i den foreløpige tilsynsrapporten kan misforstås på dette punkt. Vårt poeng er nettopp at Figgjo skole har en praksis der ansatte undersøker, griper inn og varsler når en får mistanke eller kjennskap til at elever blir krenket. Men praksisen blir ikke tilstrekkelig sikret fordi skolen ikke har skriftliggjorte og dermed tydelige rutiner for dette. Fylkesmannen mener ikke at alle rutiner på en skole nødvendigvis må være skriftlige, men de viktigste og mest sentrale rutinene må være skriftlige for at skolen skal kunne sikre at framgangsmåten blir innarbeidet over tid i hele personalet. I hvor stor grad det er nødvendig med skriftliggjorte rutiner for å sikre en innarbeidet framgangsmåte vil også kunne avhenge av størrelsen på skolen.

Spørsmålet er hva som ligger i at skolen skal sikre at de ansatte undersøker, griper inn og varsler ledelsen dersom de får mistanke eller kjennskap til at elever blir utsatt for krenkende atferd. Dette er utvilsomt blant de mest sentrale og viktigste handlingspliktene for de ansatte når det gjelder å sikre at elevene har et trygt og godt skolemiljø. Figgjo skole må regnes for en mellomstor skole. Etter Fylkesmannens oppfatning er det på denne bakgrunn klart at skolen må ha skriftliggjorte rutiner som dekker disse forhold. Fylkesmannen opprettholder derfor kravet til Figgjo skole på dette punkt.

Det er videre et krav at skoleledelsen skal ha bestemt hvordan de skal følge opp varslinger fra de ansatte om krenkende ord eller handlinger. Skolen har ikke laget egne prosedyrer for hvordan slik oppfølging skal skje. Intervju bekrefter at rektor følger opp slike varsler gjennom samtaler og undersøkelse på samme måte som når en får mistanke eller kunnskap fra elever eller foresatte. Fylkesmannens vurdering er at skoleledelsen har bestemt hvordan de skal følge opp varsling fra de ansatte om krenkende ord eller handlinger.

Skoleledelsen skal sikre at det blir iverksatt tiltak når det er avdekket at elevers rett til et godt psykososialt miljø er brutt og at tiltakene skal justeres hvis de ikke er tilstrekkelige til at retten

blir ivaretatt. Skolens *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* inneholder noe om hvordan dette arbeidet skal utføres, under pkt. *saksgangen ved mistanke/melding om mobbing*. Her heter det at *på grunnlag av de forhold som avdekkes, gjør rektor enkeltvedtak*. Dette beskriver de tiltak skolen setter inn. Fylkesmannen viser til at dette pkt. etter sin overskrift bare gjelder *mobbing*, ikke all krenkende atferd, og er dermed for smalt formulert. Fylkesmannens vurdering er at skoleledelsen dermed ikke sikrer at det blir iverksatt tiltak når skolen avdekker at elevs rett er brutt, og at den ikke sikrer at tiltakene blir evaluert og justert dersom de ikke fører til at retten blir ivaretatt.

Forvaltning

Når elever eller foresatte ber skolen om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet, skal skolen fatte enkeltvedtak etter reglene i forvaltningsloven. Elever og foresatte skal også informeres om skolens plikt til å fatte enkeltvedtak.

Intervju og dokumentasjon viser at Figgjo skole fatter enkeltvedtak etter opplæringslovens § 9a-3. Handlingsplanen har en kort setning om at rektor fatter vedtak «*på grunnlag av de forhold som avdekkes*», men skolen har ikke rutiner utover dette. Det vil si at skolen mangler nærmere rutiner for når skolen skal fatte vedtak. Heller ikke har skolen rutiner for når og hvordan elever og foresatte skal informeres om enkeltvedtak når de ber om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet.

Skolen har sendt inn flere vedtak som er fattet fra 2015 til dd. Vedtakene viser til og siterer opplæringslova, og de tar konkret stilling til om retten til et godt psykososialt miljø er oppfylt. De inneholder også tiltak og informasjon om retten til å klage. Enkeltvedtakene er, så langt, så langt det er mulig å etterprøve, fattet innen rimelig tid.

Intervju viser at ansatte som får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlingar, vil undersøke saken, varsle kontaktlærer og om nødvendig gripe inn. Skolen har likevel ikke klare nok rutiner for hva det skal varsles om og til hvem, slik at handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd ikke sikres av ledelsen.

Ledelsen sikrer ikke at det alltid settes i verk tiltak ved mistanke eller kunnskap om krenkende atferd, og den sikrer ikke at tiltakene vurderes og evalueres dersom de ikke fører til at elevs rett blir oppfylt.

Figgjo skole oppfylder dermed ikke elevene sine retter etter opplæringslovens § 9a-3 andre ledd.

Figgjo skole fatter vedtak etter § 9a-3 når elever eller foresatte ber om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet. Skolen mangler imidlertid rutiner som sikrer når det skal fattes vedtak og den nærmere prosedyren for dette, og skolen har heller ikke rutiner for å informere elever og foresatte om denne retten.

I nytt kapittel 9A som Stortinget skal vedta før sommeren, er et av forslagene at vedtaksplikten erstattes av en aktivitetsplikt som innebærer plikt til å sette inn tiltak, kombinert med tydelige dokumentasjonskrav til skolene. Selv om Fylkesmannens vurdering er at Figgjo skole ikke sikrer at det blir fattet vedtak, foretar vi ikke noen nærmere oppfølging siden vedtaksplikten om kort tid erstattes av en aktivitetsplikt.

4. Elevens psykososiale miljø: Medvirkning og informasjon

4.1 Dokumentasjon og vurdering

Av de rettslige kravene blir det fastslått at elever og de ulike utvalg har rett til å bli involvert i det systematiske skolemiljøarbeidet, både i planleggingen og i gjennomføringen av det. Elevrådet, samarbeidsutvalget (SU), skolemiljøutvalget (SMU) og foreldrerådet (FAU) skal bli løpende orientert om alle forhold av vesentlig betydning for skolemiljøet. Elevenes rett til å medvirkning er særlig viktig, jf. barnekonvensjonen art. 12 der det står at barn har rett til å få si sin mening i saker som angår dem, og det skal legges stor vekt på deres meninger.

Skolen må i sitt systematiske arbeid sørge for alle bestemmelser om brukermedvirkning blir ivaretatt.

Figgjo skole har elevråd, FAU, SU og SMU. Elevrådet har 2 representanter i SU og 4 representanter i SMU.

I intervju kommer det fram at elevrådet har jevnlig møter og er en aktiv medspiller i forhold til skolemiljøet, og særlig elevarrangementer på skolen. Elevrådet har ikke en fast møteplan, og elevene bestemmer selv når og hvor ofte de vil ha møte. Skolen har ikke lagt fram en plan eller årshjul som sikrer at elevenes rett til å bli involvert i det systematiske arbeidet med skolemiljøet blir ivaretatt. Intervju viser også at *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* ikke er kjent blant elevene. Det kommer også fram av intervju at ordensreglementet blir lagt ut på skolens hjemmeside til informasjon. I tillegg blir ordensreglementet gjennomgått i klassene ved oppstart hvert skoleår. Skolen har også en praksis der klassene utarbeider egne trivselsregler der elevene diskuterer og blir enige om innholdet. Det blir bekreftet i intervju at elevene ikke er med i arbeidet med å revidere skolens plandokumenter. Resultat fra elevundersøkelsen blir heller ikke tatt opp med elevrådet eller med elevene i klassene. Etter Fylkesmannens vurdering blir ikke elevenes rett til å medvirke i skolens systematiske arbeid med skolemiljøet i tilstrekkelig grad ivaretatt. Elevrådet er ikke med i arbeidet med å evaluere *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* og ordensreglementet, og har dermed ikke tilstrekkelig mulighet til å påvirke innholdet i skolens planer. Resultat på elevundersøkelsen er ikke formidlet til elevene/klassene eller i elevrådet. Skolen må sikre elevenes rett til medvirkning ved å utarbeide et årshjul/plan/rutine for dette arbeidet. Elevrådet må også medvirke i arbeidet med å evaluere skolens planer knyttet til skolemiljøet.

Vi har fått tilsendt referat fra månedlige møter i FAU for skoleåret 2015-2016 fram til april 2016. Vi er gjort kjent med at det en periode har vært et konfliktfyllt forhold mellom FAU og skolen, der arbeidet i FAU ble lagt ned for en periode. I følge intervju er nytt FAU nå etablert, jf. referat på skolens hjemmeside datert 15.02.17 og 22.02.17. Referatene viser at FAU har behandlet saker som er knyttet til konkrete arrangement på skolen, men også saker knyttet til skolemiljøet. FAU videresender også saker til behandling i SU. Fylkesmannen kan likevel ikke se at skolen har en rutine som sikrer at FAU blir orientert tidlig nok og involvert i alle saker som er viktige for det psykososiale miljøet.

SMU skal ha et særlig ansvar for å holde seg orientert og uttale seg om skolemiljøet, og er et rådgivende organ for skolen i arbeidet med skolemiljøet. SMU har rett til å uttale seg om alle saker som gjelder skolemiljøet. I tilsendt dokumentasjon kommer det fram at det er regelmessige møter i SU og SMU. Skolen organiserer møtene slik at SU og SMU har felles møte, men med adskilte sakslister og referat. Skolen har sendt inn innkallinger og referat fra

SU/SMU for skoleåret 2015-2016 og høsten skoleåret 2016- 2017. Referat fra SU datert 04.01.16 viser at *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* ble behandlet i SU. I samme referat kommer det fram at resultatene fra elevundersøkelsen ble behandlet i SMU. Dokumentasjon viser at SU/SMU også drøfter saker som er knyttet til elevenes skolemiljø, både generelle tiltak som innføring av ordningen med trivselsledere, jf. møte i SU 19.04.15, konkrete tiltak knyttet til hendelser i friminutt og klasser og saker fra FAU. Vi kan ikke se at ordensreglementet har vært behandlet i SU/SMU, men ser at referat fra FAU og SU/SMU på skolen hjemmeside datert 28.02.17 at dette er satt på dagsorden til neste møte.

Rektor bekrefter at skolen ikke har et årshjul for brukermedvirkning og arbeidet i SU/SMU. Skolen har heller ikke rutiner for når og hvordan resultat av elevundersøkelsen og foreldreundersøkelsen skal presenteres i brukerorganene, når og hvordan *Handlingsplanen mot mobbing og antisosial atferd* eller ordensreglementet skal evalueres. Det kommer fram av intervju at alle plandokumentene ved Figgjo skole blir gjennomgått hvert 2-3 år, og at det er rektor/skolens ledelse som setter dette på dagsorden. Etter vår vurdering blir SU/SMU involvert i det systematiske skolemiljøarbeidet, både i planleggingen, gjennomføring og evaluering. Vi ser likevel at skolen ikke har en plan eller årshjul for arbeidet i SU/SMU som sikrer at retten til brukermedvirkning blir ivaretatt. Vi viser til skolens *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* som beskriver konkrete tiltak som skal settes inn i en kalender over skoleåret og som skal gjennomgås årlig for å vurdere om den fungerer tilfredsstillende eller om det er behov for en revisjon. Det kommer ikke fram i hvilke organ planen skal tas opp, når dette skal gjøres eller hvem som er ansvarlig.

Fylkesmannen finner at Figgjo skole i praksis holder SU, SMU og FAU løpende orientert om hendelser, planer, og andre forhold som har vesentlig betydning for skolemiljøet, men at elevene og elevrådet ikke blir tilstrekkelig inkludert i dette arbeidet.

Figgjo skole har ikke et årshjul/rutine som sikrer at tema som skolemiljø, handlingsplanen, ordensreglementet og resultat på elevundersøkelsen regelmessig blir tatt opp og evaluert i elevråd, FAU, SU og SMU.

5. Elevens psykososiale miljø: Skolens evaluering av det samlede arbeidet

5.1 Dokumentasjon og vurdering

Av de rettslige kravene går det fram at skolen må arbeide systematisk for å fremme elevens psykososiale miljø. Dette innebærer at skoleledelsen må sørge for å evaluere arbeidet som skal fremme elevenes psykososiale miljø, samt arbeidet med medvirkning og informasjon. I tillegg må skoleledelsen sørge for å gjøre nødvendige endringer dersom evalueringen viser at skolens arbeid på disse områdene ikke bidrar til at elevenes rett til et godt psykososialt miljø er oppfylt.

I pkt. 4.3 i *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* heter det at det er nødvendig med en årlig gjennomgang av planen for å vurdere om den fungerer tilfredsstillende eller om det er nødvendig med en revisjon. Gjeldende plan ble sist revidert 24.11.15. Det går imidlertid ikke fram av noen rutine hvem som skal involveres i en evaluering av planen. Videre går det fram av intervju at elevene/elevrådet ikke involveres i noen gjennomgang eller evaluering av planen. Intervju viser at planen i noen grad blir tatt opp i i personalet, for eksempel på

personalmøter på tirsdager, og referat fra møte i SU fra januar 2016 viser at den har vært opp der. Ingen referat fra FAU viser at den har vært gjennomgått der.

Fylkesmannen kan heller ikke se at det foreligger andre rutiner for evaluering av skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø, selv om intervju tyder på at dette i noen grad gjøres. I praksis er evaluering avhengig av at ledelsen tar initiativ til evaluering til enhver tid.

Ledelsen opplyser at alle skolens plandokumenter i praksis gjennomgås hvert 2-3 år, og som det går fram av omtalen ovenfor, gjennomfører skolen evalueringer knyttet til deler av arbeidet med elevenes psykososiale miljø. Fylkesmannen kan likevel ikke se at det samlede arbeidet i tilstrekkelig grad blir evaluert. Fylkesmannens vurdering er at skoleledelsen ikke fullt ut sørger for å evaluere det samlede arbeidet med forebyggende tiltak, individuelt rettet arbeid, medvirkning og informasjon.

Figgjo skole sørger ikke i tilstrekkelig grad for at skolens samlede arbeid for et godt psykososialt miljø blir ivarettatt. Manglende evaluering fører til at skoleledelsen ikke sørger for å gjøre nødvendige endringer dersom evaluering viser at skolens samlede arbeid på de nevnte områdene ikke bidrar til at elevenes rett til et godt psykososialt miljø er oppfylt.

6. Frist for retting av brudd på regelverket

Fylkesmannen har konstatert brudd på regelverket. I denne tilsynsrapporten får Sandnes kommune frist til å rette bruddene på regelverket, jf. kommuneloven § 60d. Frist for retting er **17.11.17**. Sandnes kommune må innen fristen sende Fylkesmannen en erklæring om at bruddene er rettet, og en redegjørelse med tilhørende dokumentasjon som viser hvordan bruddene på regelverket er rettet.

Dersom bruddene på regelverket ikke er rettet innen fristen, vil Fylkesmannen vedta pålegg om retting. Et eventuelt pålegg om retting vil ha status som enkeltvedtak, og kommunen har klagerett på vedtaket, jf. forvaltningsloven kapittel VI. Utdanningsdirektoratet er klageinstans.

Følgende pålegg er aktuelle å vedta etter utløpet av rettefristen i denne tilsynsrapporten:

Forebyggende arbeid, individuelt rettet arbeid og forvaltning

Pålegg 1:

Sandnes kommune skal sørge for at skolen jobber aktivt, kontinuerlig og systematisk slik at elevenes rett til et godt psykososialt miljø blir oppfylt, jf. opplæringsloven §§ 9a-3 første ledd og 9a-4.

Sandnes kommune må i denne forbindelse se til at

- a. skolens ledelse sikrer at Figgjo skole har kjennskap til hvordan den enkelte elev spesielt, opplever det psykososiale miljøet
- b. skolen setter seg konkrete mål i arbeidet med å oppnå et godt psykososialt miljø for elevene.

- c. skolen har en felles forståelse av hva som er krenkende ord og handlinger, og at skolen inkluderer alle nødvendige begreper i forståelsen av hva som er krenkende ord og handlinger.
- d. skoleledelsen sikrer at elevene blir gjort kjent med hva som er krenkende ord og handlinger.

Pålegg 2:

Sandnes kommune skal sørge for at alle ansatte ved skolen undersøker saken og varsler ledelsen, og selv griper inn om det er nødvendig og mulig, dersom de har mistanke om eller kjennskap til at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger, jf. opplæringsloven §§ 9a-3 første og andre ledd og § 9a-4.

- a. skoleledelsen sikrer at den enkelte ansatte er kjent med at han/hun skal undersøke saken, om nødvendig gripe inn, og varsle ledelsen når han/hun får mistanke eller kunnskap om at en elev blir utsatt for krenkende atferd.

Pålegg 3:

Sandnes kommune skal sørge for at skoleledelsen oppfylder den enkeltes rett til et godt psykososialt miljø dersom de blir varslet om at en eller flere elevers rett til et godt psykososialt miljø ikke er oppfylt, jf. opplæringsloven §§ 9a-1, 9a-3 første og andre ledd og 9a-4.

- a. skoleledelsen sikrer at det alltid settes inn tiltak dersom skolen får mistanke eller kunnskap om at eleven utsettes for krenkende atferd, og at tiltakene evalueres og justeres dersom de ikke medfører at elevens rett oppfylles.

Medvirkning og informasjon

Pålegg 4:

Sandnes kommune må sikre at skoleledelsen involverer aktuelle råd og utvalg i arbeidet med det psykososiale miljøet, jf. opplæringsloven §§ 9a-5 og 9a-6.

Sandnes kommune må i den forbindelse se til at

- a. skoleledelsen sikrer at aktuelle råd og utvalg blir holdt løpende orientert om hendelser, planer, og andre forhold som har vesentlig betydning for det psykososiale miljøet.
- b. skoleledelsen sikrer at aktuelle råd og utvalg så tidlig som mulig tas med i planlegging og gjennomføring av tiltak for et godt psykososialt miljø
- c. skoleledelsen sikrer at alle elevene engasjeres i planlegging og gjennomføring av arbeidet med det psykososiale miljøet

Skolens evaluering av arbeidet

Pålegg 5:

Sandnes kommune skal sørge for at skoleledelsen evaluerer det samlede arbeidet med forebyggende tiltak, individuelt rettet arbeid, medvirkning og informasjon knyttet til det psykososiale miljøet, jf. opplæringsloven §§ 9a-3 første og andre ledd, 9a-4, 9a-5 og 9a-6.

Sandnes kommune må i denne forbindelse se til at

- a. skoleledelsen sørger for å evaluere arbeidet med forebyggende tiltak, individuelt rettet arbeid, medvirkning og informasjon knyttet til det psykososiale miljøet
- b. skoleledelsen sørger for å gjøre nødvendige endringer dersom evalueringen viser at skolens arbeid på disse områdene ikke bidrar til at elevenes rett til et godt psykososialt miljø er oppfylt

Stavanger 16.06.17

Lars Wetteland
tilsynsleder

Hilde Folkvord Juul
rådgiver

Tore Vignes
rådgiver

Vedlegg 1: Intervjuer og innsendt dokumentasjon

Det ble avholdt intervjuer med

- rektor, to lærere, to miljøarbeidere, to elever og to foreldre

Dokumentasjon:

- Enkeltvedtak psykososialt miljø
- Referat fra råd og utvalg
- Ordensregler for Figgjo skole
- Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd
- Saksgangen ved mistanke/melding om mobbing
- Resultat fra elevundersøkelsen og foreldreundersøkelsen 2016
- Informasjonsheftet

Vedlegg 2: Rettslige krav

Elevenes psykososiale miljø: Forebyggende og individuelt rettet arbeid

Elevenes rett til et godt psykososialt miljø

Alle elever har rett til et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring, jf. § 9a-1. Retten etter § 9a-1 er en individuell rett, hvor elevens subjektive opplevelse av miljøet er avgjørende. Elevens individuelle rett er ikke oppfylt med mindre eleven selv opplever at skolemiljøet har en tilfredsstillende virkning på hans eller hennes helse, trivsel og læring. Retten til et godt psykososialt miljø innebærer altså ikke bare en rett til fravær av krenkelser, men en rett til å oppleve at det psykososiale miljøet fremmer hans eller hennes helse, trivsel og læring. Skolen må sørge for at alle elevene ved skolen opplever at det psykososiale miljøet er godt. Loven er ikke oppfylt før alle elevene ved skolen opplever et godt psykososialt miljø. Elevene har plikt til å oppholde seg i skolen hver dag og har ikke like stor mulighet som voksne til å velge sitt miljø. I forarbeidene til loven er det derfor lagt vekt på at skolen må gjøre «sitt ytterste» for at oppholdet ikke blir til skade for elevene (Ot.prp.nr.72 2001-2002).

Skolens plikter

Skolens plikt til å jobbe systematisk og forebyggende (internkontroll)

Skolen må arbeide systematisk for å fremme elevens psykososiale miljø, jf. §§ 9a-4 og 9a-3 første ledd. Det forebyggende arbeidet skal være aktivt, systematisk og kontinuerlig for å fremme et godt psykososialt miljø, og må ses i forhold til den overordnede normen i § 9a-1 om elevens individuelle rett. Skolen skal jobbe etter et «føre-var-prinsipp» og forebygge brudd på elevens rett etter til et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Systemet må dekke alle kravene i kapittel 9a. Hensikten med det systematiske skolemiljøarbeidet er å sikre at elevens rett oppfylles ved at skolen jobber kontinuerlig og systematisk for et godt miljø og sikrer at problemer oppdages og tas hånd om i tide. Dette kalles også internkontrollregler som skolen må følge for å oppfylle sin plikt til å jobbe systematisk og forebyggende.

- i. Fase 1: Skolen må kartlegge situasjonen på skolen i forhold til kravene i opplæringsloven kapittel 9a m.v.
- ii. Fase 2: Skolen må fastsette konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet.
- iii. Fase 3: Skolen må utarbeide et system for oppfølging av kravene i kapittel 9a.
- iv. Fase 4: Skolens ledelse må implementere systemet blant de ansatte.
- v. Fase 5: Skolens ledelse må sikre at skolemiljøarbeidet er kontinuerlig, aktivt og systematisk, og i samsvar med systemet.
- vi. Fase 6: Skolens ledelse må jevnlig evaluere skolens system og det systematiske arbeidet.

Alle disse fasene er rettslige krav som skolen må oppfylle, jf. §9a-4. Skoleledelsen har ansvaret for den daglige oppfølgingen av skolens systematiske arbeid. Skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll, jf. § 9a-6. Dokumentasjonen må vise hva som skal gjøres, hvordan det skal gjøres, hvem som skal gjøre det, når det skal gjøres og hva som faktisk blir gjort.

Systemet må fange opp både hvordan elevene generelt og den enkelte opplever skolemiljøet, og sørge for at det settes inn nødvendige tiltak dersom elevene generelt eller enkeltelever ikke får oppfylt sin rett etter § 9a-1. Systemet må hele tiden evalueres.

Individuelt rettet arbeid: de ansattes handlingsplikt

Handlingsplikten gjelder for alle som har et ansettelsesforhold/en arbeidsavtale med skoleeier. Dette inkluderer også lærervikarer og andre med midlertidige arbeidsavtaler. I tillegg til lærere, ansatte som arbeider i skolefritidsordning/aktivitetsskolen og miljøarbeidere, gjelder handlingsplikten også for eksempel vaktmester, rengjøringspersonale og kontorpersonale som er ansatt ved skolen. Skolen må sørge for at alle ansatte har kunnskap om handlingsplikten, og hva denne innebærer. Dette inngår i det systematiske arbeidet. Handlingsplikten kan inndeles i fire steg:

1. Den ansatte må undersøke saken

Det er tilstrekkelig at en ansatt har *mistanke* om at en elev er blitt utsatt for krenkende ord og handlinger, for at plikten til å undersøke forholdet inntre. Mistanke innebærer en «følelse» eller en antagelse om at en elev blir utsatt for krenkende ord og handlinger. Det trenger ikke være vedvarende krenkende handlinger, det er tilstrekkelig at den ansatte får mistanke om én krenkende handling eller uttalelse for at handlingsplikten skal inntre. Selv om for eksempel utsagnene fremstår som en del av en akseptert kultur i elevgruppen, er det likevel en krenkelse hvis en eller flere elever opplever det som en krenkelse.

2. Den ansatte må varsle skoleledelsen

Dersom den ansatte får bekreftet gjennom undersøkelser at en elev er blitt utsatt for krenkende ord og handlinger, må vedkommende varsle skoleledelsen. Dette kan også gjelde selv om eleven selv sier at han eller hun ikke er utsatt for krenkende ord og handlinger. Det kan være mange grunner til at en elev som for eksempel mobbes, ikke innrømmer dette for en lærer. Når en ansatt varsler skoleledelsen, kan dette skje både skriftlig og muntlig. Det viktige er at skolen har en omforent forståelse av når det skal varsles, og hvordan det skal skje. Dette er en del av skolens systematiske arbeid med å sikre elevene et godt psykososialt miljø.

3. Den ansatte må gripe inn selv hvis det er nødvendig og mulig

Dersom det er *nødvendig og mulig*, må den ansatte i tillegg gripe inn selv. Hensikten med denne bestemmelsen er å stanse uønskede handlinger så raskt som mulig for å unngå eller redusere fysiske og psykiske skader hos de involverte. Hva som vil være egnet måte å gripe inn på, avhenger av hvordan eleven blir krenket. Dersom krenkelsen er verbal, plikter den ansatte å stoppe dette. Dersom elever slåss eller fysisk mishandler en annen elev vil det også være nødvendig å gripe inn, men om den ansatte selv skal gå inn og skille elevene vil avhenge av vedkommende sine egne forutsetninger og situasjonen for øvrig. Det kan bare kreves at en ansatt griper inn i en slik situasjon dersom det anses som forsvarlig. Ansatte skal ikke utsette seg selv for fare. Det kan eventuelt være nødvendig å hente hjelp fra andre eller å ringe politiet for hjelp.

4. Skoleledelsen må oppfylle den krenkedes elevens rett til et godt psykososialt miljø

Den enkelte ansattes plikt til å undersøke og varsle ved mistanke om krenkende ord eller handlinger, og å gripe inn selv dersom det er nødvendig og mulig, følger av § 9a-3 andre ledd. Selv om det ikke følger av denne bestemmelsen, så har også skolen en plikt til å følge opp saken på en egnet måte slik at den krenkede eleven får oppfylt sin rett til et godt psykososialt miljø. Dette følger av elevens rett til et godt psykososialt miljø etter § 9a-1, jf. over.

Elevenes psykososiale miljø: Medvirkning, informasjon og forvaltning

Elevenes rett til et godt psykososialt miljø

Alle elever har rett til et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring, jf. § 9a-1. Retten etter § 9a-1 er en individuell rett, hvor elevens subjektive opplevelse av miljøet er avgjørende. Elevens individuelle rett er ikke oppfylt med mindre eleven selv opplever at skolemiljøet har en tilfredsstillende virkning på hans eller hennes helse, trivsel og læring. Retten til et godt psykososialt miljø innebærer altså ikke bare en rett til fravær av krenkelser, men en rett til å oppleve at det psykososiale miljøet fremmer hans eller hennes helse, trivsel og læring. Skolen må sørge for at alle elevene ved skolen opplever at det psykososiale miljøet er godt. Loven er ikke oppfylt før alle elevene ved skolen opplever et godt psykososialt miljø. Elevene har plikt til å oppholde seg i skolen hver dag og har ikke like stor mulighet som voksne til å velge sitt miljø. I forarbeidene til loven er det derfor lagt vekt på at skolen må gjøre «sitt ytterste» for at oppholdet ikke blir til skade for elevene (Ot.prp.nr.72 2001-2002).

Skolens plikter

Skolen har plikt til å fatte enkeltvedtak

Elever og foreldre har rett til å be skolen om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet, jf. § 9a-3 tredje ledd. Skolen har plikt til å gjøre alle elever og foreldre kjent med denne retten. Informasjonen må formidles slik at det er forståelig for elevene. Dette innebærer at innholdet/formidlingen må tilpasses ulike elevgrupper og årstrinn. Informasjonen må gis til alle foreldre.

Når skolen får en slik forespørsel fra en elev eller forelder, så har skolen plikt til snarest mulig å behandle saken etter forvaltningsloven. Det vil si at skolen ved rektor må undersøke om eleven får oppfylt sin rett til et godt psykososialt miljø og deretter fatte et enkeltvedtak i saken, og at dette må skje så raskt som mulig. Enkeltvedtaket kan enten inneholde et tiltak som foreldrene eller eleven ber om eller et helt annet tiltak. Enkeltvedtaket kan også konkludere med at det ikke skal settes inn tiltak fordi skolen ikke mener det er nødvendig. I alle tilfeller må skolen fatte et enkeltvedtak, og følge reglene som gjelder for enkeltvedtak i forvaltningsloven. Forvaltningsloven stiller følgende krav til enkeltvedtaket:

- Det må være skriftlig, jf. § 23.
- Det må vise til reglene som vedtaket bygger på og beskrive de faktiske forholdene som har hatt betydning i saken, jf. §§ 24 og 25.
- Det må inneholde informasjon om retten til å klage, klagefrist, klageinstans og fremgangsmåten ved klage, jf. § 27. Skolen kan heller ikke sette egne begrensninger i klageretten, for eksempel ved å kreve at klage må være begrunnet.

- Det må inneholde informasjon om retten til å se sakens dokumenter etter §§ 18 og 19, jf. § 27 tredje ledd.

I tillegg har skolen plikt til å utrede saken godt nok, jf. § 17, i tillegg til å ivareta reglene om taushetsplikt, jf. §§ 13-13e.

Dersom forespørselen om tiltak gjelder det psykososiale miljøet til flere elever og det systematiske arbeidet ved skolen, er det enda flere som kan be om tiltak etter § 9a-3 tredje ledd. Elev og foreldre skal forstås i vid forstand, det vil si at forespørselen kan komme fra grupper av foreldre eller elever, foreldrekontakter, elevrådsmedlemmer samt råd og utvalg ved skolen.

Det stilles ingen krav til forespørselen, det vil si at den både kan være muntlig eller skriftlig. Dersom skolen er i tvil om at en elev eller forelder har bedt om tiltak, må skolen avklare dette med vedkommende elev eller forelder. Skolen har veiledningsplikt overfor elever og foreldre, jf. forvaltningsloven § 11.

Alle slike forespørsler må videreformidles til rektor, da det er rektor som har myndighet til å fatte enkeltvedtak.

Skolen har plikt til å sikre brukermedvirkning

Det er flere grupper og råd som har rett til å bli involvert i skolemiljøarbeidet, eller bli orientert om forhold som gjelder skolemiljøet.

Elevene ved skolen har rett til å bli involvert i planleggingen og gjennomføringen av det systematiske arbeidet for å sikre et godt psykososialt miljø, jf. § 9a-5. Dette kan for eksempel være deltakelse når skolen lager ordensreglement, gjennomføre enkle målinger osv. Det er skoleleders ansvar at elevene blir tatt med i skolemiljøarbeidet.

Elevrådet kan oppnevne skolemiljørepresentanter til å utføre skolemiljøarbeidet på sine vegne, jf. 9a-5 annet ledd.

Videre har skolen plikt til å sørge for at samarbeidsutvalget, skoleutvalget, skolemiljøutvalget, elevrådet og foreldrerådet blir løpende orientert om alle forhold av vesentlig betydning for skolemiljøet, jf. § 9a-6. Hvilke organ som er aktuelle, vil variere etter skoletype. Disse organene har også rett til å tas med i planleggingen og gjennomføringen av miljøtiltak ved skolen så tidlig som mulig, jf. § 9a-6 annet ledd.

Dersom skolen blir klar over forhold ved det psykososiale skolemiljøet som kan ha negativ virkning for helsa til elevene, har skolen plikt til å informere alle elever og deres foreldre, jf. § 9a-6 tredje ledd.

Skolen har plikt til å arbeide systematisk

Skolen må arbeide systematisk for å fremme elevens psykososiale miljø, jf. §§ 9a-4 og 9a-3 første ledd. Det forebyggende arbeidet skal være aktivt, systematisk og kontinuerlig for å fremme et godt psykososialt miljø, og må ses i forhold til den overordnede normen i § 9a-1 om elevens individuelle rett. Skolen må i sitt systematiske arbeid sørge for at handlingsplikten og alle bestemmelser om brukermedvirkning blir ivaretatt.